

СИМЕОН СУЛТАНОВ

СВЕТОСЛАВ МИНКОВ

chitanka.info

1

Той беше и си остана един самотник в българската литература. Един писател без следовници. Нямаше учители в нашата проза, нямаше и ученици. Приличаше на малък екзотичен остров сред националното литературно море. Без него българската проза би загубила нещо много неповторимо и оригинално — „ярка боя“, — но с него тя не придоби една голяма следвана традиция. Неговото изкуство винаги е било уважавано, но никога не е било популярно. Имаше повече почитатели и по-малко приятели. Първата ми литературна среща с писателя Светослав Минков беше по-интересна от последната и — обратно — последните ми срещи с човека Светослав Минков бяха по-незабравими от първите.

С писателя се познавах отдавна, но с човека станах приятел през последните години. Как смешно ми звучат сега двете думи „станах приятел“. Нали зад това „станах“ стоят седмици, месеци, години. Пътят до Светослав Минков се оказа дълъг път. Най-напред се срещнах с неговата стилна външна маска, с която той така се беше сраснал, че ето и сега, след години, аз продължавам да се питам докъде е придобитото и откъде започва истинското. Нашето приятелство начена с една официална, малко престорена среща.

След една моя настойчива молба за разговор „насаме“ и двукратни напомняния Светослав Минков ме прие в своя дом. По една случайност съм записал този ден: 18 септември 1956 година. Знаех неговите „академични петнадесет минути“ и в уречения час бях точно на „Вишнева“ 16, втория етаж, апартамента вляво. Още след първото позвъняване вратата се отвори и на прага се показа домакинът с елегантен тоалет, който имах възможност да разгледам малко по-късно. След едноминутно суетене от моя страна пред миниатюрната закачалка, на която висяха костюми и английски шлифери, предпазени от праха в найлонови торби със специални ципове, аз влязох в хола на едностайния апартамент, превърнат в кабинет на писателя. Ние седнахме или както обичат да се изразяват в такива случаи

романистите, „потънахме“ в две синкаво-зелени кожени кресла, а на малката масичка между нас се появиха две кристални чашки и едно тъмно шише френско коантро с великолепна червена панделка и крещящ етикет, пълно с приятен на вкус безцветен ликьор. За първи път идвах в дома на Светослав Минков и интериорът на неговия кабинет ми правеше силно впечатление. В този миг като че ли се бях превърнал на любопитна жена и исках да огледам всичко. Очите ми шареха по стандартното, взето под наем холче и изведнъж отскачаха върху някои редки оригинални предмети, гротескови фигурки и японски репродукции, поставени тук-там по двете библиотеки и стените. В лявата страна срещу мен, на малкото порталче, което разделяше помещението надве, имаше окачена една голяма смешна фигурка с три звънци. Някаква италианска кукла с бяло лице, дълъг кафяв нос, малка червена шапчица и черни пантофки, а тялото изработено от кафява пластмаса. Когато по-късно стана, уж тъй неволно, Светослав Минков закачи звънците и техните причудливи гласове озвучиха малкото холче. В целия този интериор имаше една вътрешна борба между нашенския домашен стандарт и гротесковите чуждоземни предмети, които го изпълваха. Моето любопитство не остана незабелязано от писателя и дори имах чувството, че той го очакваше. И така на моето мълчаливо любопитство Светослав Минков отговори с мълчалива ироничност. Бяха ми разказвали за неговото мълчание („Мълчи като Далай Лама“, „Скъперник на думите“, „Не обича бърбривите“, „Истински сфинкс“) и си спомних, че едни са възприемали това мълчание като „одухотворено“, други като „въздействащо“, трети като „смуцаващо“, а четвърти като „потискащо“. Поисках да разбера как аз възприемам неговото мълчание и разбрах, че за мен то е „говорещо“. Да, ние мълчахме от доста време вече, повече, отколкото е прието при подобни случаи, а всъщност всеки от нас говореше нещо със себе си...

Този „ням диалог“ беше прекъснат от една любезна покана да отпием глътка от чашките, за да дегустираме прочутия френски ликьор. Като се наслаждавах на ароматното питие, което, кой знае защо, ми се стори, че има вкус на горчив бадем, Светослав Минков съвсем „случайно“ не забрави да ми припомни: „Искам да ви обърна внимание, че ликьорът, който пием сега, е същият оня ликьор, който във «Филантропична история» поднасят като «последна милост»,

преди да екзекутират нещастния поляк.“ Навярно и това беше предвидено, за да ми направи съответното впечатление. Отново преминахме в „ням диалог“, през време на който имах възможност да разгледам по-подробно тоалета на моя събеседник. Както винаги, той беше безупречно елегантен: този път в светъл бежов костюм от австрийски плат, със снежнобяла риза и парижка шанжанова връзка, с меки велурени югославски обувки, в ръцете си държеше великолепна италианска верижка за ключове, на главата си беше сложил една азърбайджанска тубетейка, която никога след това не видях върху орделите му коси. Той имаше огромна глава, дълъг нос, широки като длани уши, големи ръце. Беше камерен събеседчик, никога не съм го виждал на трибуна да ораторствува, говореше бавно, с характерно „р“, имаше дебел гърлест глас, който приятно галеше ухото...

И така, като се махнеше азърбайджанската тубетейка, която нарушаваше неговия изискан моден стил, всичко друго беше безупречно и се преливаше в неговата любима гама от бежови и кафяви нюанси. Пушеше скъпи цигари, обличаше се модерно съобразно възрастта си и имаше голяма слабост към перодръжки, запалки, деликатеси, редки и скъпи предмети. От негови приятели съм слушал, а после имах възможност и да се убедя, че той наистина умее да се дистанцира от хората, обичаше самотата и тишината и ненавиждаше дребнавите „душици-мушици“, защото имаше в изобилие чувство за мярка и духовна изящност, защото — накъсо — беше широка артистична душа, с вроден замах и аристократизъм.

На моите въпроси, загледан някъде в библиотеката, скръстил отпред широките си ръце, на които приятно блестеше голям пръстен с монограм „СМ“, Светослав Минков отговаряше сдържано, тежко, дори неохотно, със своето характерно носово „да“... „да“ или с някаква иронична фразичка като „Оставете... оставете... На този въпрос, ако беше жив, най-добре можеше да ви отговори Алеко Константинов...“ Едва по-късно разбрах, че той не обичаше интервютата и изобщо всички онези анкети и въпросници, които поставят личността на показ, тъй да се каже, разсъбличат я публично. Когато някои хора дават интервюта, казваше той, те приличат на щастливци, които пият лимонада след баня. Аз не обичам лимонадата... Затова пък предпочиташе тайнствеността, загадъчността, разстоянието, самотата. Много често иронията беше негово *защитно средство*, с което умееше

идеално да отпраща всички онези събеседници, които проявяват по-голямо любопитство, отколкото трябва. И винаги, когато беше необходимо, той се изплъзваше ловко с една духовита сентенция или с един ироничен отговор, които приключваха като поанта разговора. Например: вие го питате кога е започнал да пише, а той ви отговаря — на тригодишна възраст; или вие любопитствувате защо е постъпил във военното училище, а той ви казва, че някога юнкерите имали много хубава униформа, която му харесвала; друг път искате да знаете защо не участва в литературни четения, а той ви подхвърля, че не може да произнася добре буквата „р“, а в неговите текстове, за жалост, тя се срещала много често... И тъй, ироничната фраза беше неговата защитна реакция срещу чуждото любопитство, срещу нежеланото надничане в неговия свят, някаква естествена бариера на духа, която мъчно се преодоляваше... От младежки години Светослав Минков е обичал да оставя след себе си загадъчност и дори има хора, които са склонни да откриват на лицето му „енигматична усмивка“, в която според тях имало „нещо неуловимо“, нещо чезнещо. В едно писмо Ламар казва:

Аз не бих могъл да те опиша, защото за мене си
много сложна личност...

Като изпихме и втората чаша коантро, аз станах да си тръгвам и почувствувах, че и моят домакин с облекчение стана, но все пак, роб на своята убийствена учтивост и малко студена външна деликатност, Светослав Минков произнесе нещо като: „Защо тръгвате толкова рано...“, макар че в тази първа среща „насаме“ нашият разговор вече половин час вървеше насила. Пред вратата на хола аз се спрях приятно изненадан: когато влизах, отправил очи към светлината на прозореца, не бях забелязал, че в най-тъмната част на помещението има голям портрет на „ранния Светослав Минков“, рисуван някъде около двадесет и шеста година от Илия Петров, малко студен и мрачен, който в тъмното ми се стори странно диaboличен. От портрета лъхаше една особена острота и тайнственост. В черен костюм с тъмна папионка, с ръце, сложени на кръста, от което лявата ръка правеше остър ъгъл, слаб, но както винаги, елегантен, Светослав Минков ме гледаше от

портрета като призрак, изскочил от „Къщата при последния фенер“, с един загадъчен, застинал израз на лицето. Удивиха ме и багрите: фонът беше изграден с тютюнев цвят, а върху него контрастираше тъмнокафяво, стигащо до черно...

Няколко минути стоях поразен от контраста между „късния Светослав Минков“, побелял и натежал от годините, и „ранния Светослав Минков“, който висеше на стената.

Едва по-късно разбрах, че двамата не се обичат, или по-точно: „късният Светослав Минков“ недолюбваше „ранния Светослав Минков“.

Искаше да го забрави.

Не му беше приятно да си спомня първите подражателни стъпки на младостта, на които той гледаше сега с горчива самоирония.

2

Един неделен ден, както често ставаше през последните години, двамата се разхождаме около северната ограда на Пионерския дворец и разговаряме върху „злобата на деня“. Неусетно навлизаме в гората. Тази година пролетта закъсня, дойде мокра и мокра си отиваше. Цялата гора, огряна от мекото слънце, беше полудяла. Зеленият цвят, който течеше от дърветата в различни багри, беше толкова интензивен, че доминираше навред. Като че ли в този мокър зелен ден нямаше друга боя освен зелената. Аз гледах нагоре върховете на дърветата, а Светослав Минков търсеше нещо по земята. Нашият диалог течеше разпокъсано и мудно, подскачаше, както казват лошите романисти, като гумена топка от тема на тема, за да се пресече отведнаж с един малко странен въпрос: „Ако се налага моето творчество да бъде изобразено метафорично, да кажем, с образа на някакво домашно цвете, как мислиш, кое цвете трябва да бъде предпочетено?“ В първия момент въпросът ми се видя не само странен, но и неочакван. Изглежда, през всичкото време, докато говорехме, Светослав Минков всъщност мислеше за корицата на своите Избрани произведения, която наскоро бяхме поръчали на един млад художник и за която той все още нямаше определена идея.

Нека призная: отговорът ме затрудни.

Но със свойствената си деликатност, за да ме избави от неловкото положение, Светослав Минков произнесе набързо една метафора: кактус!

Ясно — това не беше импровизация. Метафората беше търсена дни наред и изборът бе сполучлив.

В градината на българската литература, в която има толкова нашенски цветя — лалета, мушката, хризантеми, латинки, димитровчета, — този автор е едно декоративно вносно цвете, малко странно, малко причудливо, отглеждано повече в стая, чиито ярки деформирани цветове са опасно бодливи. Навярно затова и художниците намериха в кактуса сполучлива метафора, обобщения

монограм на светославминковския гротесков свят и той започна да се появява върху коридите на неговите книги.

Най-напред един малък зелен кактус се появи върху платнената сива корица на Избрани произведения, които излязоха през пролетта на 1955 година.

По-късно един голям тъмночервен кактус се появи върху двата тома Избрани произведения, които се издаваха по случай шестдесетгодишнината на автора.

Още по-късно един черен „траурен“ кактус в саксийка, с цъфнал бял цвят, се появи на „Избрани разкази“, два месеца след кончината на писателя.

Казвам всичко това, за да напомня, че тази своеобразна емблема на неговите разкази се роди с помощта на писателя: той се радваше като дете на кактусите, които живеяха тайно зад пъстрите обложки на юбилейните му издания.

И тези зелени, виолетови, черни кактуси не бяха само едно сполучливо хрумване, а и знаци на едно по-голямо обобщение.

В една своя гротеска Светослав Минков нарече битовата проза „витаминозна“, като изпълни тази дума с преливаща ирония. Неговото капризно въображение е нарисувало една пародия: когато четем подобни книги, в стаята ни пониква буйна трева, тук-там прошарена с метличина, дочува се лай на псета и мучене на крави, въздухът се изпълва с мирис на прясно мляко, етажерката с книгите се превръща в плет, зад който се жълтеят тикви, а погледнем ли се в огледалото, внезапно виждаме пред себе си едно ухилено теле.

Ако решим да си послужим с неговата елегантна ирония, навярно разказите на Светослав Минков би трябвало да бъдат „авитаминозни“, защото когато ги четем, около нас се появяват апарати, кабели, рентгенови лъчи, фантаскопи, ампули, чипровският килим се превръща в пластмаса, радиаторът — в атомен отоплител, а погледнем ли към фотьойла, виждаме стандартната усмивка на един робот, очакващ нашите желания. И наистина, с чуждоземните си теми, с фантастичните си сюжети, с гротесковите си бодливи образи и най-вече със светославминковското си изображение тези разкази стоят встрани от голямата традиция на българската селска проза.

Като говорим за „авитаминозна“ проза, навярно се досещате, че става дума за памфлета „Разказ с витамини“, който някога имаше за

подзаглавие химическата формула $C_{36}H_{20}N_4O_9$ и беше написан през 1929 година като полемика с битовата проза. Но ето че авторът ме подведе... Повторих литературния термин „битова проза“, така както той го употребява, и допуснах една неточност: никога Светослав Минков, колкото и далеч да е бил от проблемите на нашето село, не е подценявал художествените постижения на българската проза. Нещо повече: в края на своя живот той с голямо вътрешно удоволствие се съгласи да стане редактор на един двутомник от разкази на Йордан Йовков и аз мога да свидетелствувам, докато преглеждаше текста, с какво възхищение говореше за мъдростта на този замислен писател и голям хуманист, майстор на „незабележимия стил“. И все пак в какво се състоеше полемиката на Светослав Минков в неговия бодлив памфлет?

Очевидно: срещу битовизма, срещу „витаминозната“ проза.

Според някои историци на литературата битоописателството е една неизбежна болест на младата национална проза и в младенческия период на някои литератури тази болест има епидемичен характер. Естествено, битовизмът или битоописателството не се състои в това, че писателят си служи с фолклорни или етнографски детайли, а в слабостта, че изчерпва своите художествени интереси с тези детайли. Към подобна болест са предразположени повече селските писатели, отколкото градските, макар че големите творци винаги са успявали да надмогнат бита. Навярно и заради това в най-добрите разкази на Елин Пелин и Йордан Йовков ние откриваме по един „втори разказ“ или, тъй да се каже, по един „втори сюжет“, в който е вечността на концепцията, а оттук и актуалността на произведението.

Изтъквам всичко това, защото съм разговарял много пъти със Светослав Минков и зная, че той изпитваше смъртна ненавист към битоописателството, но тази ненавист не му пречеше да цени голямото изкуство на българската селска проза — доскоро най-значителното направление в нашата литература.

Не харесваше Влайков, но предпочиташе Елин Пелин.

Не се възхищаваше от „Дядо Славчовата унука“, но ценеше „Под манастирската лоза“.

Мълчаливо, но последователно през целия си живот той воюваше със своите гротески срещу битовизма в изкуството. Но ако прочетете разказите „Устрел“ или „Нечиста сила“, ще се натъкнете на

един курioз: в младите си години Светослав Минков се е опитвал да напише творби, чието действие се развива на село. От безпомощността на авторския текст и диалога става съвсем очевидно, че тук, в селската действителност, той е пришълец, попаднал на чужда планета. Градски писател, неговите модерни памфлети се присмиваха иронично на витаминозната идилична проза, изпълнена с розова водица. Той се сърдеше честолюбиво на всички онези, които искаха да видят в неговото писателско лице битови и етнографски черти.

В едно писмо от 23 септември 1965 година Светослав Минков изказва огорчението си пред своя приятел художника Георги Папазов от предговора на Марсел Еме към парижкото издание на разказите и памфлетите. В този предговор двамата писатели са се разминали. Марсел Еме е очаквал да открие в творческия феномен на Светослав Минков един по-локален и по-екзотичен автор, а е срещнал един съвременен сатир с универсален ироничен поглед за света.

Като забелязва, че решително съм пренебрегнал границите на своята страна и още твърде млад съм имал чувството, че „принадлежа на една по-широка общност, отколкото родината ми България“, М. Еме констатира, че френският читател (или английският, или немският) трудно щял да познае къде се развива действието, ако не били фамилните имена, които му звучали твърде странно.

„Твърде странно“ звучи творчеството на Светослав Минков и на редица други читатели. И донякъде — ако би могло тъй да се каже — неговото изкуство има „вносен“ характер.

Но това не е точно казано и затуй бързам веднага да добавя: не че у него няма творби, свързани с нашата действителност (напротив — има), но работата е там, че и тези творби не носят онази национална атмосфера, която сме свикнали да ни обкръжава, когато четем произведенията на други наши прозаисти.

Предполагам, че тук не става дума за битовия колорит, за потурите и калпаците, за кавалите и гайдите, които все повече и повече срещаме само по естрадите и телевизионните предавания, а за нещо друго, по-дълбоко във виждането на автора. Защото — къщата при

последния фенер може да бъде толкова край Витоша, колкото край Вълтава; защото — адресът на козметическия салон за дамска хирургия „Козметикум Амулет“ може да бъде — все едно — в Париж или Рим; защото — Мими Тромпеева може да носи спокойно чуждестранното име Ивет или Клара и да живее на деветия етаж в един лондонски хотел; защото — в паспорта на физика Хераклит Галилеев може да впишем в графата „народност“ поляк или италианец, без да направим съществена грешка; защото — Лампадефория е една голяма алегория, която трябва да разгадаваме; защото — в края на краищата — условното изображение изисква и условна атмосфера.

В подкрепа на тази теза могат да се приведат допълнителни аргументи: например — обратно на това сатирично условно виждане — дядо Йоцо може да поздравява само български влак, капата на нане Стоичко стои най-добре на шопската глава, песента на колелетата се носи не другаде, а по равните пътища на добруджанската земя, Пролетта на Каралийчев, тази малка русокоса немирница, лудее по нашите черничевы градини и пъстри поляни, корените на Марьола и Юрталана са дълбоко в българската земя...

Доведена до крайност, тази теза става преднамерена и пресилена. И затова, въпреки някои задължителни уговорки, които трябва да се направят за художествената атмосфера на разглежданите разкази, за мен сатирикът-памфлетист Светослав Минков обогати традициите на българския смях с нещо ново и постави началото на една оригинална гротескова литература, която все още няма сериозни следовници.

В този смисъл писателят не толкова продължи традициите на българската гротескова литература, както пише Д. Заславски към руското издание на разказите, а създаде предпоставки за едно ново направление в сатирата.

Един български сатирик излезе извън границите на страната и започна да пише на чуждестранни теми като „европеец“. Какво от това — нека и ние се посмеем на другите: стига са ни гледали отвисоко. Без да носи непременно в куфара си мускали с розово масло и да оставя след себе си следи от „национален колорит“, Светослав Минков се движи в капиталистическия свят като български интелектуалец, със самочувствието на един хуманист, на един прогресивен човек, който прекоси океана с „космополитична маска“.

3

Когато през 1962 година чествувахме десетилетие и половина от раждането на писателското издателство, по този повод публикувахме един „мемоарен алманах“, нещо като „паметна книжка“, със снимки и мисли на всички, които са оставили част от живота си в „литературния комбинат“, както наричахме тогава издателството.

По този случай поместихме една странна снимка на Светослав Минков, бих казал, необичайна снимка...

Обективът на фотографа беше уловил един „нетипичен миг“ от човека: на кадъра Светослав Минков беше се навел над някакво балконско сандъче с цветя и съсредоточено, замислено го съзерцаваше, като че ли пред нас стоеше някакъв голям „любител“ на цветята. И като се шегувахме с тази снимка, Светослав Минков я нарече мистификация. „Излязъл съм като цветар.“ Наистина, като писател, пък и като човек Светослав Минков създаваше мита, че недолюбва природата. Но това не бива да се взема в буквален смисъл на думата, така както правят някои автори на спомени, макар че съм слушал много анекдоти на този тема и трябва да кажа, че някои от тях не са лошо измислени. Преди време Ангел Каралийчев ми разказваше: „С него съм пътувал неведнъж из провинцията. Карал съм го да гледа през прозореца на вагон-ресторанта, но той махаше с ръка пренебрежително. Поглеждаше крадешком и казваше: «Quelle banalité!»“ Все по този повод в нашите среди дълго време се разказваше, разбира се, поразкрасено, и случаят, станал едно лято в градината на Ламар в Драгалевци, където една нищо и никаква пчела била виновна да залее новия си костюм с вино и да произнесе известната фраза: Природата е неудобно нещо.

Всичко това беше до голяма степен мит и легенда. Маска. Той възприемаше природата не с първичното светоусещане на селянин, който се слива със земята, а с едно дълбоко, философско разбиране на съвременен мислител, който се страхува от настъплението на

роботната цивилизация и боготвори човека, най-великото създание на природата.

Ако някой художник реши да направи карикатура на Светослав Минков, бих го посъветвал да нарисува писателя не с гръб към природата, а обратно, с лице към нея.

Впрочем още през тридесетте години Кирил Цонев беше нарисувал не карикатура, а портрет на Светослав Минков, който бих нарекъл: Светослав Минков и изпъдената природа.

Какво представляваше този портрет, който имахме възможност да видим преди време на юбилейната изложба на художника.

Със синкав панталон, бяла риза, светла връзка Светослав Минков е седнал на плетен червен стол „на фона на търговското и финансово сити на Буенос Айрес“. Вижда се, че е на някаква вътрешна тераса на многоетажно здание. Наоколо урбанистичен пейзаж. Пейзаж, изпълнен с желязо и бетон. От картината слиза студена светлина и още по-студени сенки. Цялото тяло е отпуснато, ръцете са сложени уморено на стола, лицето е наведено, без усмивка. Очила без очи. От цялата картина се чувства умората на един човек, смазан от тия огромни каменни грамади, сред които му е съдено да живее. Между студените тонове, които изпълват картината, в дясната страна, почти до рамката, има малко зелено петно, трудно доловимо, почти изхвърлено от картината. Навярно това е някаква зеленинка, наподобяваща уродливо дръвче, съвсем плаха, „изпъдена“ и ненужна в този страшен пейзаж на съвременната капиталистическа цивилизация...

И тайната на този портрет е именно в разместените пропорции: в миниатюрното зелено петно („късчето природа“) и доминиращия синкавосив цвят на железобетона.

Американските разкази на Светослав Минков ни разкриват иронията на един урбанистичен писател.

Много рядко в тези разкази ще грейне слънце, ще трепне дръвче, ще се зазелене тревца, ще се усмихне цветче.

И ако все пак това се случи в края на краищата, може да се окаже, че слънцето е електрическо, дръвчето е в парк, тревцата е райграс, а цветчето — изкуствено.

Нищо чудно, че тук лятото е без чучулиги, без колорит, без багрите на сенокоса; нищо чудно, че небето тежи „като покрив на лаборатория“; нищо чудно, че слънцето грее студено, с „диатермичната

усмивка на кварцова лампа“; нищо чудно, че хората обръщат по-голямо внимание на електрическите слънца, отколкото на луната — такъв е светът на героите, за които се разказва.

Обикновено природата, преди да дойде в разказите и гротеските на Светослав Минков, преминава през промишлеността.

Как да разбираме тази мисъл?

В своя естествен, натурален вид природата не присъствува в тези гротески. Тя е „цивилизована“. Присъствуват нейните плодове, преминали през сложна индустриална обработка: най-напред в колбите и ретортите на голямата химия, а след това опаковани в модерен екстравагантен амбалаж. И, вярвам, няма да се изненадате, ако вместо дървета, отрупани с плодове, срещнем бутилки с плодови концентрати, ако вместо ухаещи пчелни пити видим мед, опакован в туби като пасти за зъби, ако вместо дамаджани с нашенско домашно вино прочетем етикети на чужди ликьори, коктейли, напитки, ако вместо свежи цветя, набрани от полето, срещнем букети от мъртви пластмасови двойници, ако — най-сетне — вместо продукти в естествен вид срещнем въглехидратни и белтъчни хапчета и ампули... Навярно, като четат всичко това, някои ще нарекат автора на „Автомати“ изкуствен писател или поклонник на амбалажния свят. Но ще сбъркат, защото Светослав Минков проявява една странна двойственост: човекът обичаше модерния съвременен интериор, но писателят се страхуваше от парадоксите на урбанизма и техниката; човекът обичаше да живее в комфорта на съвременния технически свят с електрическите прибори и полуфабрикатите, но хуманистът се плашеше от предсказанията на футуролозите. Накъде ще ни отведе съвременната техническа цивилизация? Какъв ще бъде утрешният ден на нашата планета? Дали през двехилядната година чудатостите на техниката ще бъдат в услуга на човека, или ще се опълчат срещу своя създател? Няма ли един ден тези изкуствени деца да дигнат ръка срещу своя родител и в съвсем нов гротесков вид да се появи проблемът „бащи — деца“?

Някога през 1932 година в малка дребнособственическа България Светослав Минков издигна ироничния лозунг „Роботи, събирайте се за великия кръстоносен поход, който носи гибел на стария свят!“ — лозунг, който звучеше тогава като забавна фантазия, а днес като ужасяващо бъдеще. Нашата цивилизация се намира на един от своите големи интелектуални кръстопътища: дали човечеството

иска да се самоубие, или иска да живее — това ще покаже най-добре бъдещето...

Впрочем симптоми за самоубийство има и сега.

В началото на века Виктор Юго казваше: „Природата все повече се оставя да бъде укротена от човека. Материята става все повече робиня на ума и служителка на цивилизацията.“

Но ето че човекът толкова много „укроти“ природата и така жестоко се отнася към тази „робиня на ума“ и „служителка на цивилизацията“, че тя започна да линее и в наши дни да умира по малко.

Природата на нашата планета е подплашена: подгонена е от съвременната техническа цивилизация от всички страни.

Съвременният човек непрекъснато заявява, че иска да пътува към природата, а всъщност непрестанно се отдалечава от нея.

Все повече и повече свежий и пресен дъх на гората се разваля от натрапчивия мирис на бензина; чистата мека синевина на небето се опушва от фабричните комини; отдавна е изчезнала бистротата на реките, отровени от химическите води на заводите гиганти; съвременният пейзаж мирише на бензин, пушек и асфалт. Все повече и повече умират реки, езера, огромни площи земя... Мрачните прогнози на учените са ужасяващи. Еколозите ни предупреждават, че нашата цивилизация навлиза в опасна епоха, в минирана от самите нас зона. Изкуственият свят, който създаваме, измества естествения свят. Природата дегенерира, а заедно с нея дегенерираме и ние. И онова наивно мислене в края на миналия век на някогашните биолози, че за да се спаси „дивата природа“ от изстребление, е достатъчно тя да се затвори в резервати, днес звучи за учените като остаряла, демодирана концепция. Проблемът сега е, казва френският учен Жан Дорст, как човек ще се защити от самия човек. Номо sapiens трябва да се защити от homo faber.

В своите американски разкази Светослав Минков ни остави една блестяща карикатура: стандартът пораснал като небостъргач, а до него човекът като лилипут.

Ако желаем, може да сложим под нея текст: космичност в техниката, микроскопичност на духа.

Макар и адресирана до един чужд свят, тази карикатура е поучителна и за нас: със своя искрящ смях писателят се присмива и на

всички ония запалени кибернетични глави, които мислят, че поезията агонизира, красотата угасва, изкуството изчезва.

С цялото си творчество Светослав Минков протестира срещу обезличаването на личността, която някои превръщат в „бурмичка“ на една гигантска машина; срещу духовната стандартизация, която води до дехуманизация; или — казано по светославминковски — срещу хераклитгалилеевците, които препарират живота и го населяват с роботи.

Всички тези актуални проблеми на съвременната технократическа цивилизация Светослав Минков е предусетил (разбира се, не в такива релефни контури) още в своите американски гротески.

Неговите книги „Автомати“ и „Дамата с рентгеновите очи“ които през тридесетте години на нашия век са изглеждали на българския читател като „невероятни“ и „забавни“ чудатости, днес, във втората половина на века, имат стойност на предсказания, на смели и трезви погледи в бъдещето. И тук според мен се корени изключителната съвременност и актуалност на неговите художествени идеи...

Хуманистът Светослав Минков не можеше да се примири с деформацията на буржоазната цивилизация, която изнасилва природата, погребва самородността. В големия империалистически свят писателят търси парадоксите, които очертават разкривеното, раздърпано лице на този свят. И колкото по-странни са тези деформации, толкова по-интересни са те за автора, разбира се, от гледна точка на неговото изкуство.

Нещо повече, там, където съвременните постижения на науката са недостатъчни, писателят вика на помощ фантазията, а понесени на нейните криле, къде ли не бихме могли да се озовем, какво ли не бихме могли да изобретим...

Своята тревога от бъдещето на съвременната техническа цивилизация Светослав Минков изразяваше с един източен анекдот, древен като света, в който живеем.

Един търговец пренасял през пустинята стока. Наел носачи и обещал да им заплати толкова повече, колкото по-бързоходни са нозете им. Първия ден носачите вървели много бързо и получили добри пари. Втория ден вървели още по-бързо. На третия ден те седнали на земята

и не искали да тръгнат. На въпроса на търговеца защо не стават, носачите отговорили:

„Първия и втория ден нашите крака вървяха много бързо и изпревариха нашите души. Сега трябва да почакаме, за да ни настигнат душите...”

В този шеметен бяг на науката в XX век може би ще дойде време да дочакаме и ние нашите души, ако изкуството изостане, а технокрацията започне да решава проблемите на духа.

Човечеството, казваше Иля Еренбург, не може да върви напред, подскачайки само на един крак.

Светът има нужда от хармония.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.